

אימוץ, התאמה או הרכבה?

תיאור הליך התאמתם של תתי המבחנים בוודקוק-ג'ונסון 3
לעברית ולערבית

ד"ר שם שמי

מנהל היחידה לאיתור תלמידים מחוננים, מכון סאלד
לשעבר, מנהל פרויקט וודקוק-ג'ונסון וראש צוות הפיתוח, מטח

'ספינת תסאוס' הוא שמו של שיח פילוסופי העוסק בסוגיית שמירת הזהות של אובייקטים לאחר שינוי מרכיביהם. במילים אחרות, הדיון הוא בשאלה, אם חפץ שהיה מורכב מפרטים רבים ממשיך לשמור על זהותו גם כשאותם הפרטים מוחלפים. השיח נקרא על שם ספינתו של תסאוס, הגיבור המיתולוגי היווני ומייסדה האגדי של אתונה.

'ספינת תסאוס' הוא שמו של שיח פילוסופי העוסק בסוגיית שמירת הזהות של אובייקטים לאחר שינוי מרכיביהם. במילים אחרות, הדיון הוא בשאלה, אם חפץ שהיה מורכב **מפריטים** רבים ממשיך לשמור על זהותו גם כשאותם **הפריטים** מוחלפים. השיח נקרא על שם ספינתו של תסאוס, הגיבור המיתולוגי היווני ומייסדה האגדי של אתונה.

תקן זהב להתאמת מבחנים

- ועדת המבחנים הבינלאומית (International Test Commission) פרסמה בשנת 2005 קווים מנחים לתרגום ולהתאמה של מבחנים, שמסייעים להבנות תהליך מקצועי שיפיק כלים עם מאפיינים פסיכומטריים דומים לכלים בשפת המקור (Hambleton, 2005).

תקן זהב להתאמת מבחנים

- **בחינת המבנה התיאורטי הנמדד –**
 - האם לתכונה הנמדדת יש את אותה משמעות בתרבויות השונות?
 - האם הביטוי האופרציונלי של המבנה התיאורטי דומה בתרבויות השונות ובשפות השונות?
- **פיתוח על ידי צוות של מומחים בתחום המדידה ובתחום הנבדק במבחן. הצוות צריך לשלוט היטב בשפת המקור ובשפת המטרה ולהכיר את המאפיינים התרבותיים**
- **העברה ניסיונית על מדגם קטן של נבחנים כדי לזהות בעיות במבחן**
- **ביצוע מחקר חלוץ רחב ועיבוד נתונים מקיף**

התאמה היא מושג כללי...

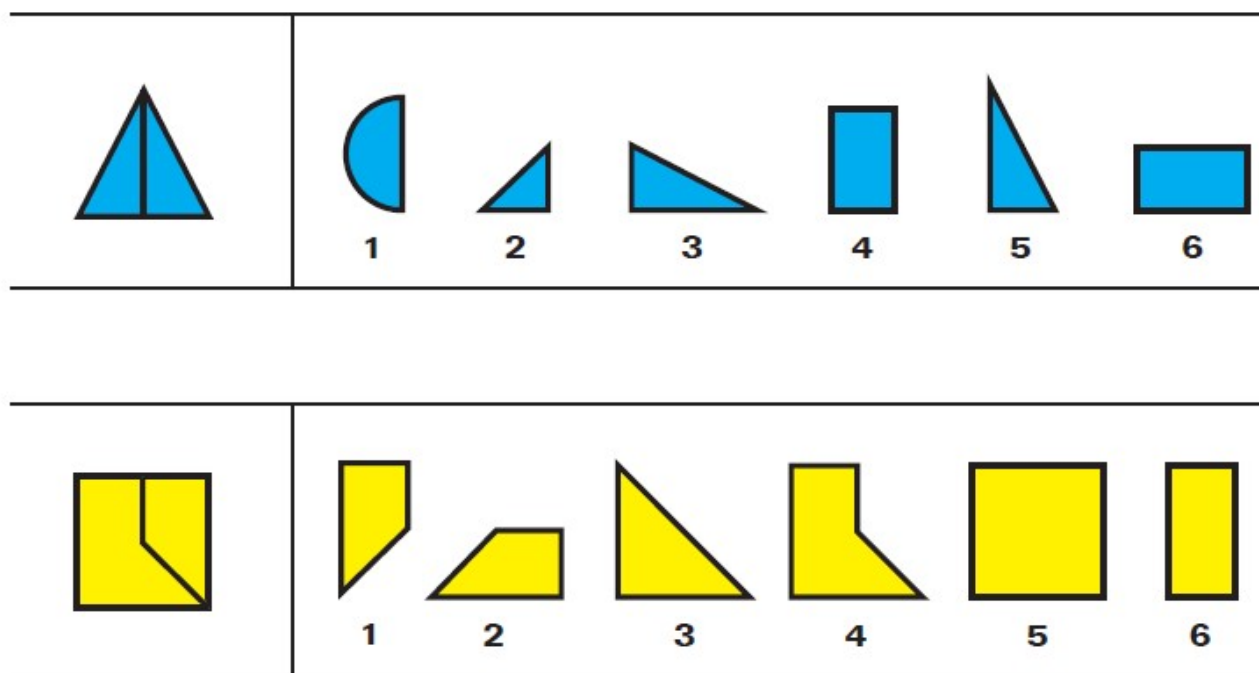

כיצד להתאים - אימוץ או הרכבה

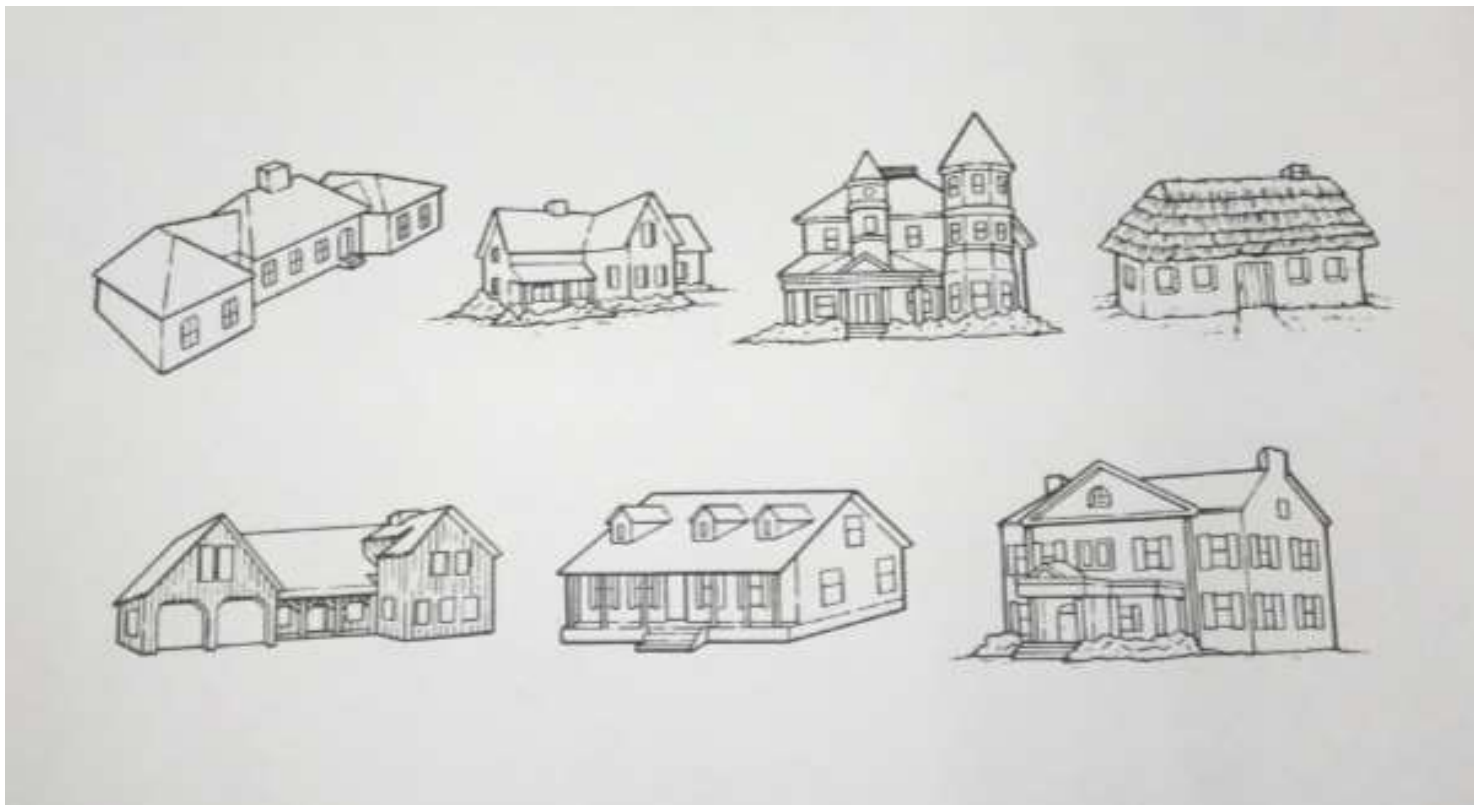
- עבור כל מבחן ומבחן נערך ניתוח התוכן והמבנה התיאורטי הנבדקים בו, נשקלו אפשרויות התאמתם לשפות המטרה ונבחרה דרך ההתאמה המתאימה ביותר – אימוץ התאמה או הרכבה.

- לאור ניתוחים אלו סוכם הנחיות ראשוניות ועקרונות לפיתוח בעבור כל אחד מהמבחנים תוך מתן דגשים ספציפיים בכל אחת מהשפות. כמו כן, עבור כל מבחן נקבעה מידת השקילות הנדרשת בין הנוסחים בעברית ובערבית, ובינם לנוסח המקור.

דוגמא להליך אימוץ

דוגמא להליך התאמה

דוגמא להליך הרכבה

פריטי מבחן

1. הצביעו על המילה הראשונה בעמוד המוצג לנבחן ואמרו: **תגיד לי**

מילה אחרת למילה

▲ תשובה נכונה:

תת-מבחן 1ב מילים נרדפות

מבחן וודקוק-ג'ונסון III - אוגדן

התאמה של מבחן מילים נרדפות - הרכבה

4. Point to first word on subject's page and say: **Tell me another word for "lawn."**

▲ **Correct:** grass [prado], sod, yard

▼ **Incorrect:** cut, mow, field, garden, mower

Q **Query:** ground, green—**Tell me another word.**

5. **we**

▲ **Correct:** us [nosotros]

▼ **Incorrect:** both, he, me, people, them, they, together, you

Q **Query:** all, everybody—**Tell me another word.**

התאמה של מבחן מילים נרדפות - הרכבה

4. Point to first word on subject's page and say: **Tell me another word for "lawn."**

▲ **Correct:** grass [prado], sod, yard

▼ **Incorrect:** cut, mow, field, garden, mower

Q **Query:** ground, green—**Tell me another word.**

5. **we**

▲ **Correct:** us [nosotros]

▼ **Incorrect:** both, he, me, people, them, they, together, you

Q **Query:** all, everybody—**Tell me another word.**

שאלות שיש לשאול:

■ **מה מודד המבחן?**

■ ידע מגובש ועושר שפתי המערב סריקה ושליפה מהלקסיקון של מילים בעלות משמעות דומה

■ **האם תרגום פשוט ישמר את המבנה התיאורטי הנמדד?**

■ משתנים משפיעים:

■ הבנת הקונספט של המושג "מילה נרדפת" (התאמת הנחיות לילדים קטנים בהתאם)

■ מידת הקרבה של הנרדפות המתקבלת

■ קטגוריות לקסיקליות והתאמתן לשפות המטרה

התאמה של מבחן מילים נרדפות - הרכבה

4. Point to first word on subject's page and say: **Tell me another word for "lawn."**

▲ **Correct:** grass [prado], sod, yard

▼ **Incorrect:** cut, mow, field, garden, mower

Q **Query:** ground, green—**Tell me another word.**

5. **we**

▲ **Correct:** us [nosotros]

▼ **Incorrect:** both, he, me, people, them, they, together, you

Q **Query:** all, everybody—**Tell me another word.**

במקרה זה:

- המבחן לא מתאים לתרגום פשוט
- יש לפתח באופן ייעודי בשפות המקומיות בהתאם לפרמטרים:
- שכיחות המילה בשפה, משלב המילה, רמת ההפשטה, חלקי דיבר
- ניתוח של
- שוני בהתפתחות שפתית : בעברית שמות עצם לפני פעלים ותארים בניגוד לאנגלית
- מידת הקרבה של הנרדפות בהתאם למקור
- למשל: 'ירח' 'לבנה' פער בשכיחות ובמשלב בין המקור לשפות המטרה.
- גיוון בחלקי הדיבר. מענה בסלנג

סוגיות בהתאמת המבחן

מניתוח המקור נראה שדקויות ביחס בין מילת הגריין לתשובה משפיעות מאוד על רמת הקושי.

סוגיות בהתאמת המבחן

בשפה העברית ילדים שולטים בשמות עצם לפני שהם שולטים בתארים ופעלים. הוחלט לתת לזה ביטוי בפיתוח הפריטים הקלים המיועדים לגילים צעירים.

סוגיות בהתאמת המבחן

נעשתה הבחנה בין מילים נרדפות שאחת מהן כללית יותר (יגון-צער)
לבין מילים נרדפות מקבילות (הולך-צועד)

ככלל מילים מקבילות הן ברמת קושי גבוהה יותר וגם מייצגות נאמנה
יותר את קונספט הנרדפות.

מבחינת רמת קושי יותר קל לתת את המילה הספציפית ולקבל את
המילה הכללית.

סוגיות בהתאמת המבחן

היחס לסלנג

לאור תגובות הנבחנים במחקרי החלוץ המצומצם והחלוץ, הוחלט לקבל סלנג כתשובה נכונה בפריטים מסוימים. ילד העונה בסלנג יכול לדייק ואין "לקנוס" אותו על כך.

עם זאת הוחלט לבחון אילו תשובות ב"סלנג" מתקבלות כנכונות ותשובות אלו התווספו למחון בפריטים הרלוונטיים.

סוגיות בהתאמת המבחן

הוחלט לפתח פריטים עם מילות גריין חד משמעיות שאינן תלויות בהקשר כלשהו.
לדוגמא - למילה "מתוק" יכולים להיות לה הקשרים שונים.

סוגיות בהתאמת המבחן

במבחן המקור יש הנחיה לא לקבל בפריט מסוים חלקי דיבר שונים מחלק הדיבר של הגריין.

הוחלט לשמר החלטה זו כי תת מבחן זה מודד ידע לקסיקלי ויש צידוק לאור זאת לדיוק לשוני כחלק מהותי ממה שנמדד.

סוגיות בהתאמת המבחן

התעוררה שאלה לגבי מידת דו הלשוניות של נבחנים ערבים בעיקר מאזור רמלה-יפו והוחלט לבחון עד כמה שכיח מענה בשפה העברית באזורים אלו. נושא זה נבחן במחקר החלוץ.

התווספה הנחיה למחקר החלוץ שיש לומר לנבחן לענות בעברית אם הוא עונה בשפה אחרת אבל במקביל לתעד את כל תשובותיו כדי לקבל החלטה מושכלת בנושא.

סוגיות בהתאמת המבחן

במחקר החלוץ המצומצם עלו ממצאים ההתרשמותיים שחיזקו את ההשערה שלילדים צעירים (גילי 3-6) קשה ולפעמים ממש לא ברור מהי "מילה נרדפת". נבחר הניסוח המתאים לגיל צעיר המדגים את משימת המבחן בפריטי ההדגמה.

סוגיות בהתאמת המבחן

הוחלט על פיתוח משותף בשתי השפות והשוואות אחרי כל סבב פיתוח במטרה לשמור על גיוון של המילים הנרדפות ושתהיה שקילות בין עברית לערבית בממדים כמו - רמת השכיחות של המילים הנרדפות בשתי השפות, משלב, תכנים ועקרונות מפרש התשובות מבחינת מידת הקרבה בין המילים שיתקבלו כתשובות נכונות לבין מילות הגריין וקטגוריות לקסיקליות.

כמו כן במידת האפשר הוחלט לבחור פריטים זהים בשתי השפות.

תהליך העבודה – מבחן הרכבה

ניתוח משותף של שני צוותי הפיתוח, עברית וערבית, של היכולת הנמדדת ואופן המדידה ובחינת ישימותו בהקשר לשפה ותרבות שאליה מותאם המבחן

בחינת מידת הדמיון והשוני בהתאמה של המקור לעברית ולערבית וקביעת עקרונות משותפים לפיתוח (למשל במבחני השפה שימוש בחלקי דיבר מסוימים בפריטים הראשונים, בחירת משלב משותף, שימוש בעולם תוכן דומה בכתיבת הפריטים ועוד)

התאמת ההנחיות להעברת המבחן וההוראות לנבחן בכל שפה תוך השוואה בין השפות

צוות ערבית

צוות עברית

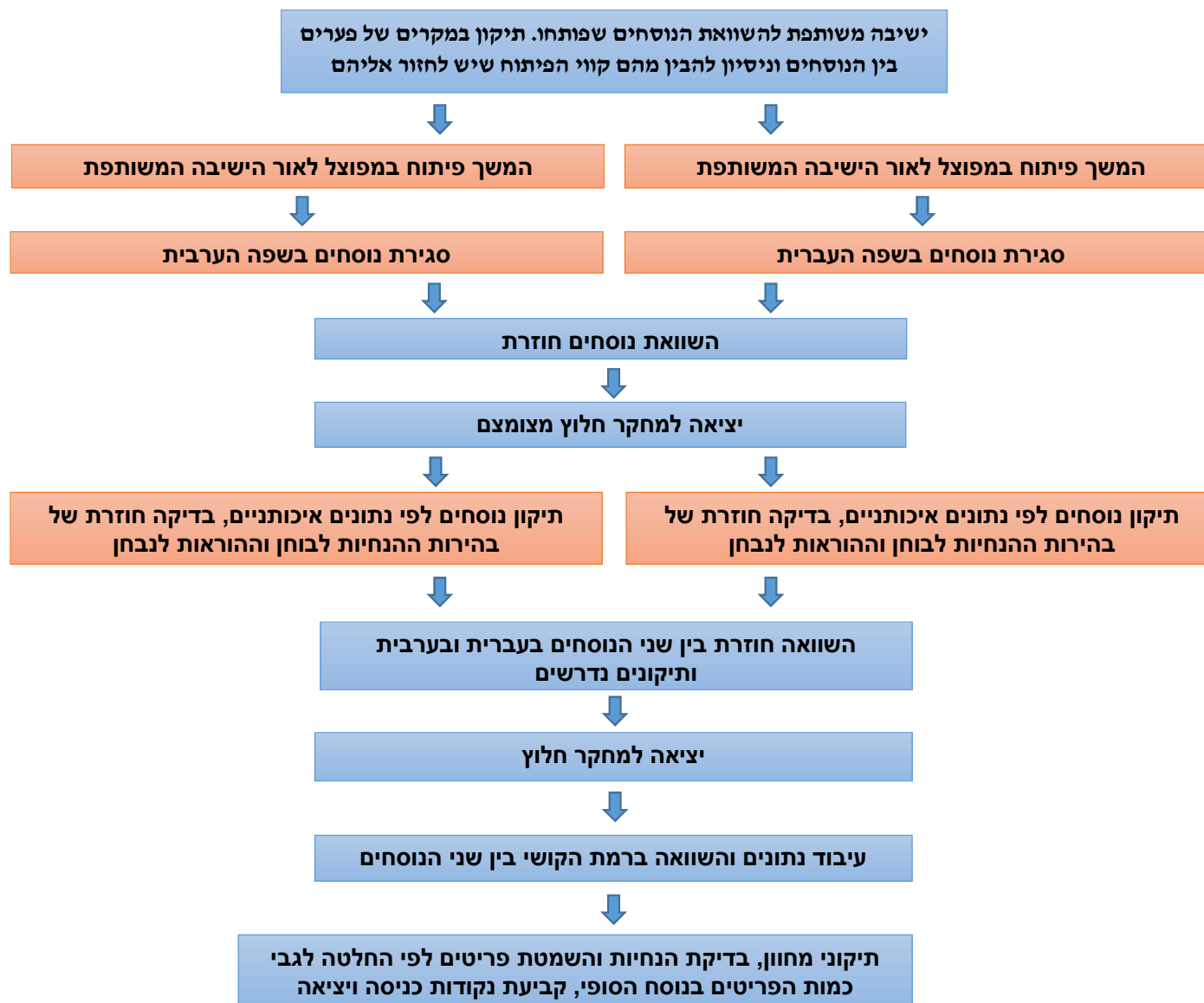

כתיבת כל פריטי המבחן בשפת המטרה לפי רמות הקושי הנדרשות

כתיבת כל פריטי המבחן בשפת המטרה לפי רמות הקושי הנדרשות

ישיבה משותפת להשוואת הנוסחים שפותחו. תיקון במקרים של פערים בין הנוסחים וניסיון להבין מהם קווי הפיתוח שיש לחזור אליהם

הליך הרכבה הוא הליך פיתוח מחדש של רוב או כל הפריטים ו/או של גריינים במבחן באופן המותאם לשפת ותרבות המטרה, לאור התיאוריה שבבסיס המבחן.

reverse engineering של הכלי המקורי. גזירת העקרונות ששמשו לפיתוח המבחנים השונים ואף בחלק מהמקרים את ההגדרה של היכולת הנמדדת ולא רק את אופן מדידתה.

זו אותה ספינה מבחינת
תכליתה.
אותו כלי מדידה פסיכולוגי
מבחינת תכליתו ועצמתו.
בתהליך סדור נשמרת זהות
של אופן המדידה ושל תכני
המדידה.
הנוסחים המותאמים נאמנים
למבנה התיאורטי ולמטרת
המדידה.

